

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili 7 (2017)

ISSN 2082-0917

DOI 10.24917/20820917.7.25

Przemysław Mazur

Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego.

Międzynarodowa konferencja, Kraków 18–19 października 2016 roku

W dniach 18–19 października 2016 r. odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego*. Organizatorem był Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, a honorowym patronatem objął to wydarzenie JM Rektor UP w Krakowie, prof. dr hab. Kazimierz Karolczak. W dwudniowych obradach wzięło udział blisko sześćdziesięciu referentów. Reprezentowali oni ośrodki akademickie z całego kraju od Gdyni i Szczytna przez Warszawę, Siedlce, Zieloną Górę po Rzeszów. Nie zabrakło też gości z zagranicy: Słowacji, Serbii czy Ukrainy. Szczególnie liczna była delegacja z tego ostatniego kraju, co biorąc pod uwagę ostatnie wydarzenia w tym państwie, zbudziło szczególne zainteresowanie. Referenci przyjechali m.in. z Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie, Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie, jak i uczelni branżowych, jak choćby Lwowskiego Uniwersytetu Bezpieczeństwa Publicznego.

Główną przesłanką organizatorów było przekonanie, że „koniec historii” nie nastąpił. Wbrew naszemu życzeniowemu myśleniu XXI wiek nie przyniósł nowego *Pax Romana*. Wydarzenia dziejące się w ostatnich latach na Bliskim Wschodzie, w Afryce czy na Ukrainie uprzytomniają nam, że świat drugiej dekady XXI wieku nie jest miejscem bezpiecznym, a scenariusz rozwoju kultury i cywilizacji wcale nie musi zawierać nadziei na wieczny pokój.

Zmieniająca się sytuacja polityczna, technologiczna, społeczna, ekologiczna, kulturowa, etniczna, tożsamościowa oraz dynamika tych zmian stawiają pod znakiem zapytania dotychczas wypracowany ład międzynarodowy i wymagają reorientacji myślenia na temat bezpieczeństwa.

Uroczystego otwarcia obrad dokonał JM Rektor, głos w imieniu organizatorów zabrał również Dyrektor Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej dr hab., prof. UP Zbigniew Kwiasowski.

W pierwszym dniu obrady prowadzone były w dwóch panelach plenarnych i po południu w dwóch równoległych.

Pierwszy panel plenarny otworzył referat prof. dr hab. Michała Huzarskiego, jednego z prekursorów polemologii w Polsce. Polemologia jest relatywnie młodą częścią nauki, gdyż stworzona była od czasu zakończenia II wojny światowej, po której zrodziła się potrzeba badania problemów wojen i konfliktów zbrojnych jako

zjawiska społeczne, w szerokim ujęciu interdyscyplinarnym. Uznano, że wspomniane zjawiska nie są tylko przedmiotem badań sztuki wojennej, zwłaszcza w militarnym jej zakresie. Zauważono, i słusznie, że wojny badane są w wielu dziedzinach i dyscyplinach naukowych, jednak dotychczas nie podjęto wysiłku dokonania syntezy uzyskiwanych rezultatów.

Kolejnym referatem był *Formalno-prawne uwarunkowania funkcjonowania polskiej Policji w systemie zwalczania terroryzmu* dra hab. Adama Hołuba, prof. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Słusznie zauważył, że o ile ustawa „antyterrorystyczna” z 2016 roku wskazuje na Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, jako na podmiot wiodący w zwalczaniu terroryzmu, to jednak Policja występuje w niemal każdym aspekcie zwalczania tego zjawiska traktowanego również jako działanie przestępcze spenalizowane w polskim Kodeksie Karnym.

Dr hab. Marek Kubiński, prof. Akademii Sztuki Wojennej, w referacie *Zagrożenia militarne RP* wyodrębnił dwa możliwe do zaistnienia zagrożenia militarne: uderzenia dywersyjno-terrorystyczne oraz zbrojne incydenty graniczne; i drugie zbrojne wtargnięcie na terytorium obcego państwa bez jego zgody. Zaznaczył, że te zagrożenia powinny stanowić podstawę do określania kierunków zmian w obszarze bezpieczeństwa militarnego Polski. Ostatnim referatem w tej części było wystąpienie prof. Oleksandra Kuchyka z Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie. Podjął on bardzo ważne zagadnienie roli organizacji międzynarodowych w kontekście zmian międzynarodowego systemu bezpieczeństwa. Szczególnego wydzźwięku nabrał jego głos w perspektywie pewnego blamażu prawa międzynarodowego, gwarancji czy faktycznego wpływu organizacji międzynarodowych w konfrontacji Rosji i Ukrainy. Pokazał bezradność i niedostosowanie struktur przeniesionych z czasów zimnej wojny do zagrożeń obecnego świata. Próba zrozumienia tego, co dzieje się obecnie na Ukrainie, sprowokowała szerszą dyskusję, w której wzięli udział zarówno goście z Ukrainy, jak i liczni polscy naukowcy, dla których była to szansa poznania problematyki niejako z „pierwszej ręki”.

Kolejny panel dotyczył szeroko pojętej pedagogiki edukacji dla bezpieczeństwa. Szczególną uwagę przykuło wystąpienie dr hab. Hanny Batorowskiej, prof. UP, *Information and Media Literacy (IML) elementem edukacji dla bezpieczeństwa*, pewnym dopełnieniem zagadnienia było wystąpienie mgr Izabeli Rudnickiej z Ośrodka Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie, *Przełączamy się do cyfrowej rzeczywistości w edukacji dla bezpieczeństwa w sieci*. Pokazano, jak zmienia się edukacja dzięki nowoczesnym technologiom, jakie niosą ze sobą szanse, ale i zagrożenia. Dr hab. Janusz Ropski, prof. UP, wygłosił referat pt. *Współczesne rozumienie edukacji dla bezpieczeństwa w kontekście dydaktyczno-wychowawczej pracy szkoły*, przedstawił on swoje autorskie badania prowadzone w szkołach, pokazał ile jeszcze jest do zrobienia w rozumieniu bezpieczeństwa w polskim szkolnictwie i jego edukacji.

Dalsze obrady toczyły się już w równoległych panelach. Pierwszy pt. *Rosja vs. Ukraina, wieloaspektowość zagrożeń bezpieczeństwa* poprowadził dr hab. Marek Kubiński, prof. ASW. Na szczególną uwagę zasługują wystąpienia prof. dr hab. Olgi Wasiuty, *Cele, narzędzia i główne kierunki wojny hybrydowej Rosji przeciwko Ukrainie*, dra Rafała Kopec, „*Martwa ręka*” – *rosyjska machina zagłady?* i dra Andrzeja

Zapałowskiego, *Wyzywania dla bezpieczeństwa wybranych państw UE związane z procesami separatystycznymi na zachodniej Ukrainie*. Wywołały one duże zainteresowanie i stały się zarzewiem otartej dyskusji, prowadzonej w kilku językach. Prof. Wasiuta zaznaczyła, że w ciągu dwóch lat nieogłoszonej wojny okazało się, że Ukraina i Rosja funkcjonują w „równoległych wszechświatach”. Ich poglądy na temat hybrydowej konfrontacji są tak różne, że trudno prowadzić dialog nawet z opozycją rosyjską. Ideologiczne i mentalne zmiany, które pojawiają się w świadomości Ukraińców po „Rewolucji Godności”, dają podstawy do przypuszczeń, że są one nieodwracalne. W Ukrainie pojawiła się nowa generacja rówieśników niezależności (pokolenie urodzone na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych), zdolna do prawdziwego poświęcenia w walce o ideały własnego niepodległego państwa. Jednocześnie wyraźnie widać, że zmiany świadomości dotyczące agresywnej polityki Rosji pojawiły się też w instytucjach międzynarodowych, które zaczynają rozumieć zagrożenie, jakie płynie z Kremla. W związku z tym UE, NATO, a także niektóre państwa europejskie intensywnie przygotowują się na niespodzianki ze strony Rosji. Sporą dyskusję wywołały problemy zaznaczone przez dra A. Zapałowskiego, wskazał on na wewnętrzne problemy Ukrainy, zwłaszcza różnego rodzaju ruchy separatystyczne. Udowodniał, że przyjęta obecnie polityka wspierania jedynie „galicyjskiej” wizji ukraińskości dzieli Ukraińców. Liczni uczestnicy z Ukrainy przyjęli tezę z mieszanymi uczuciami, choć zasadniczo zgodzili się, że pewne zaniedbania państwa ukraińskiego w kontekście regionalizmów w tym momencie są świetną okazją dla Rosji do rozbijania jedności państwa. O ile przykład Krymu i Donbasu jest powszechnie znany, o tyle zapomina się często choćby o Zakarpaciu, Bukowinie, Odessie czy nawet Wołyniu. Zasadniczo więc należy zwrócić uwagę, że momentami mogącymi wzmocnić tendencje separatystyczne jest m.in. prawdopodobne załamanie się sytuacji gospodarczej na Ukrainie i ewentualna próba dokonania zamachu stanu na obecne władze. Taki proces może wzmocnić tendencje dezintegracyjne ukraińskiej państwowości. Referent uznał jednak, że nie należy spodziewać się ze względu na cykl wyborów w Europie Zachodniej jawnych działań Rosji mających na celu wzmocnienia tych separatyzmów w najbliższym czasie. Wszystko jak do tej pory będzie się odbywało na poziomie gry operacyjnej służb specjalnych. Także rozpoczęcie działalności przez nową administrację w USA rodzi pytanie o jej stosunek do państwa ukraińskiego, a zwłaszcza do jej unitarności. Zasadniczą jest jednak kwestia, która nie ulegnie zmianie, a mianowicie pewne regiony będą musiały otrzymać jakąś formę autonomii, gdyż w przeciwnym wypadku państwo ukraińskie nie zapanuje nad tymi procesami i *de facto* może z rozgrywającego przejść na pozycję rozgrywanego na własnym terenie.

Zupełnie inną materią zajął się dr Rafał Kopeć, jego wystąpienie dotyczyło systemu Perimeter, znanego też potocznie „Martwą Ręką”. Jego istnienie zostało potwierdzone dopiero w 2011 roku przez Siergieja Karakajewa, szefa rosyjskich Wojsk Rakietowych Strategicznego Przeznaczenia. Wywołało ono pewne poruszenie, zwłaszcza że system ten jest praktyczną realizacją teoretycznej koncepcji maszyny zagłady. Ujawnienie istnienia systemu wpisuje się także w długi ciąg zdarzeń potwierdzających nadal ogromne znaczenie broni nuklearnej w rosyjskiej strategii bezpieczeństwa.

W tym samym czasie odbywał się panel *Energia i technologia – zagrożenie i wyzwania*, moderatorem był dr hab. Jerzy Świeca, prof. UP. Podczas tych obrad zwrócono zwłaszcza uwagę na problematykę zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Ukazano, jak dostawa surowców może być wykorzystywana w polityce, w tym polityce agresywnej. Bardzo ciekawy był zwłaszcza referat dr Vasylyn Horban z Lviv State University Of Life Safety, *Стейкхолдер-орієнтований підхід до управління сталим енергоефективним розвитком в умовах глобальних зрушень* (*System transformation of information and communication technologies in frame-work of global sustainable energy efficient development: stakeholder-oriented approach*). Wykazała ona szereg słabości Ukrainy wynikających z braku polityki oszczędności energetycznej. Okazuje się, że szereg zaniedbań spowodował, że przemysł ukraiński jest jednym z bardziej energochłonnych, podczas gdy wprowadzenie nowych technologii w dużej mierze uniezależniły to państwo od Rosji.

W drugim dniu odbyły się obrady w czterech panelach tematycznych. Pierwszy *Państwo Polskie jako podmiot bezpieczeństwa* podnosił głównie dwa zagadnienia: przygotowanie państwa polskiego do walki z zagrożeniami i dyskursu publicznego w kontekście zagadnień bezpieczeństwa. Szczególnie ciekawe było wystąpienie dra Marka Pietrzyka z UP, który w referacie pt. *Organy władzy w systemie bezpieczeństwa państwa* za pomocą wyników badań empirycznych przedstawił postrzeganie roli i sprawności organów państwowych w zapewnieniu bezpieczeństwa. Porównał on badania własne, przeprowadzone w środowisku akademickim z badaniami Centrum Badania Opinii Społecznej, co stanowiło dodatkowy walor poznawczy. Do refleksji skłaniały zwłaszcza konkluzje dotyczące wiedzy Polaków, co do tego jakie są kompetencje i środki państwa w tym zakresie. Dr Julia Anna Grochocka z Fili Uniwersytetu Jan Kochanowskiego w Piotrkowie Trybunalskim, wygłosiła referat *Ochrona cywilna w Polsce – stan obecny i możliwe perspektywy rozwoju*. Pokazała bardzo poważne zaniedbania w zakresie organizacji i działania tej służby. Pewną dozą optymizmu napawają podejmowane kroki w kierunku reformy, czy właściwie przywrócenia do działania tejże.

Drugi wątek został podjęty przez dra Rafała Klepkę (UP), i dr Piotra Pochyłego (Uniwersytet Zielonogórski). Przedstawili oni w swoich wystąpieniach (kolejno: *Medialny obraz bezpieczeństwa jako tematu w prezydenckiej i parlamentarnej kampanii wyborczej* oraz *Pojęcie „bezpieczeństwa” w expose ministrów spraw zagranicznych RP po 11 września 2001 roku*) sposób rozumienia pojęcia bezpieczeństwa i przede wszystkim wykorzystywania go w polityce, jako tematu debaty publicznej.

Pewną kontynuacją rozważań był kolejny panel: *Rola współczesnego państwa w budowaniu bezpieczeństwa*. Do ciekawszych wystąpień można by zaliczyć *Національна безпека – пошук нових підходів*, doc. Valerii Shevchuka z Państwowego Uniwersytetu Podatkowej Służby Ukrainy z Irpinia. Na przykładzie doświadczeń Ukrainy pokazała ile nowych zadań stoi przed państwem w zakresie bezpieczeństwa narodowego, jak redefiniuje się samo pojęcie, ale przede wszystkim jakie nowe problemy stoją przed organami państwowymi. W tym kontekście takich nowych zjawisk jak wojna hybrydowa, czyli sytuacji gdzie z prawnego punktu widzenia mamy do czynienia z akcją antyterrorystyczną a nie wojną, choć w rzeczywistości jest to przecież wojna. Drugim zagadnieniem podjętym przez referentów była

kwestia zorganizowania służ ratowniczych we współczesnym państwie i oczekiwań społecznych w tym zakresie. Tak można było wysłuchać referatu mgra Andrzeja Ziarki z UP, *Działania służ ratowniczych w sytuacjach kryzysowych – Madryt 2004* i mgra Łukasza Szewczyka z Akademii Sztuki Wojennej, *System Powiadamiania Ratunkowego – organizacja w Polsce i Europie, nowe technologie*. Ten ostatni skoncentrował się na umiejscowieniu SPR (System Powiadamiania Ratunkowego) w ogólnym systemie bezpieczeństwa, a także ukazaniu współpracy organów władzy i podmiotów ratowniczych, oraz efektów, jakie ta współpraca przynosiła. Szczególną uwagę zwrócił na sferę techniczną systemu, rozwiązania już istniejące, ale także nowe technologie mogące mieć zastosowanie w systemie powiadamiania ratunkowego takie jak: media społecznościowe, system eCall, sms czy nowe techniki lokalizacyjne. Pewne elementy SPR w Polsce porównał z rozwiązaniami funkcjonującymi w innych państwach europejskich. Jego zdaniem budowa profesjonalnego, nowoczesnego i integrującego wszystkie podmioty ratownicze w Polsce systemu powiadamiania ratunkowego nie została zakończona. Nadal pozostaje wiele do zrobienia w aspekcie szkoleń operatorów, zmniejszenia liczby ośrodków przyjmujących zgłoszenia alarmowe, ograniczenia zgłoszeń fałszywych, czy wprowadzania pewnych zmian normatywnych. Za najważniejsze uznał jednak przebudowę sfery teletechnicznej, mającej dla SPR znaczenie fundamentalne.

Kolejny panel *Wyzwania dla bezpieczeństwa międzynarodowego* poprowadziła prof. dr hab. Olga Wasiuta. Na szczególną uwagę zasługuje wystąpienie dr hab., prof. UP Jerzego Świecy *Bipolarne bezpieczeństwo europejskie w perspektywie nadchodzących dekad*. Przypomniat, że ostatnie wydarzenia związane z aneksją Krymu i wojną hybrydową oraz działania wojenne Rosji w Syrii, uprzytamniają obserwatorom, że Rosja ponownie wchodzi w fazę skutecznej gry strategicznej, staje się wyraźnym biegunem europejskiego systemu bezpieczeństwa i wiąże ten proces ze zwiększającą się rolą w mechanice globalnych stosunków międzynarodowych. W realistycznej analizie potencjału rosyjskiego, wskazał na wiele problemów tego państwa, które powinny być problemem w osiągnięciu statusu mocarstwa. Słusznie zauważył, że paradoksalnie głównym problemem Rosji jest sama Rosja i jej władza. Ponadto ograniczeniem dla jej ekspansjonizmu mogą okazać się wzrastające aspiracje konsumpcyjne własnego społeczeństwa, potęgujące siły odśrodkowe w systemie Federacji Rosyjskiej. Na bezpieczeństwo europejskie będzie w nadchodzących dekadach wpływała mechanika oddziaływań w ramach globalnej sceny, między innymi zwiększające się zaangażowanie USA w obronę *First Island Chain* (wyspy japońskie poprzez Tajwan aż po Filipiny) w związku z rosnącą potęgą Chin. Tym samym spadek zaangażowania USA w Europie, będzie dawało przestrzeń dla oddziaływania rosyjskiego.

Sporo uwagi zwrócono też na zagadnienia prawne, dla kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego. Tak usłyszeć można było referat mgr Magdaleny Kani (UJ) *Europa w walce z przestępstwami międzynarodowymi Europejskie standardy i normy przeciwdziałania przestępczości międzynarodowej w legislacji Unii Europejskiej 2001–2015*, dra Grzegorza Nycza, (UP) *Sankcje we Wspólnej Polityce Zagranicznej i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej – wymiar polityczno-dyplomatyczny, ekonomiczny i obronny* czy dr Marty Pietras-Eichberger, (Wyższa Szkoła Prawa

i Administracji w Rzeszowie), *Międzynarodowe prawo katastrof jako nowy obszar zainteresowań społeczności międzynarodowej*.

Ostatni panel wzbudził również wiele emocji, temat *Zderzenie cywilizacji (?) Europa, migracja, Islam – problemy, wyzwania*, okazał się bardzo aktualnym i kontrowersyjnym, dyskusję moderowali prof. dr hab. Jerzy Kunikowski i dr Rafał Kopeć.

Pierwsze wystąpienie przypadło w udziale dr. Przemysławowi Mazurowi (UP) *Džiha[at] kontra McŚwiat – poszukiwanie swojej tożsamości przez muzułmanów w mediach społecznościowych drogą do radykalizacji postaw*. Referent wykorzystując narzędzia służące do badań zmian tożsamościowych małych grup etnicznych/narodowych pokazał problemy muzułmanów żyjących w Europie. Ukazał też sposób wykorzystania Internetu do budowania tożsamości, w tym tych kształtowanych intencjonalnie w kierunku postaw radykalnych, islamistycznych. Liczne przykłady pokazały narzędzia jakimi posługują się propagandyści takich organizacji jak: Al-Kaida czy Państwo Islamskie.

Doskonały uzupełnieniem tematyki był kolejny referat, tym razem dra Bohdana Sypko z Uniwersytetu Iwna Franki w Lwowie, *Етно-соціальні проблеми французьких передмість на зламi XX–XXI ст.* Pokazał problemy ludności muzułmańskiej zamieszkującej przedmieścia wielkich miast Francji. Postawił, jak się wydaje, słuszną diagnozę problemu społecznego, jaki Francja sama sobie stworzyła przez taką, a nie inną politykę wobec muzułmanów i ich alienacji w stosunku do reszty społeczeństwa i państwa.

Pewną kontynuacją i dopełnieniem były kolejne referaty mgr Katarzyna Huczek (WAT) *Imigranci wyzwaniem dla bezpieczeństwa europejskiego. Aspekt prawny i kulturowy*, mgr Małgorzata Gąsior (AMW) *Dysfunkcyjność państwa libijskiego jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa Unii Europejskiej w aspekcie nielegalnej imigracji*, mgr Kamil Stolarek (UP) *Bezpieczeństwo Grecji w dobie kryzysu gospodarczego i migracyjnego*.

Konferencja pokazała, jak zmienia się pojęcie bezpieczeństwa i jakie to stawia nowe wyzwania dla społeczności międzynarodowej, organizacji międzynarodowych, państw ich organów, organizacji pozarządowych na obywatelach skończywszy. Wyraźne są nowe zjawiska zagrażające bezpieczeństwu, czy też znane już, ale obecnie występujące w nowej jakości czy nieznannej dotychczas intensywności. Wolność przekazu informacyjnego, powszechność Internetu czy wolne media też okazały się nowym polem walki. Począwszy od walki zbliżonej do militarnej (hakovanie, niszczenie danych przeciwnika, zagłuszanie etc.) po walkę typu „soft power”, dezinformacja, wspieranie postaw kontrkulturowych, umniejszanie atrakcyjności przekazu konkurencji itd. Wreszcie walka zaczęła być prowadzona też przy użyciu nowej techniki, czy surowców energetycznych. A już pewnym symbolem było przeniesienie konfliktu z poziomu międzypaństwowego na państwo kontra „zielone ludziki”.

Ciekawe i wieloaspektowe dyskusje podczas konferencji pokazały zawikłość tego zagadnienia, znaczenia nauki dla jego poznania i zaowocowały zaproszeniami do dalszych spotkań.

Efektom obrad jest ukazanie się trzech monografii, wszystkich pod redakcją Olgi Wasiuty i Przemysława Mazura. Pierwsza pt. *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa*

europiejskiego ukazała się tuż po konferencji (Kraków 2016), zawierała szesnaście artykułów napisanych w trzech językach (angielskim, ukraińskim i polskim) podzielonych na dwa bloki tematyczne *Europa wobec cywilizacyjnych źródeł zagrożeń systemu bezpieczeństwa* i *Tradycyjne i nowe wyzwania dla bezpieczeństwa*.

Kolejne dwie poświęcone zostały pracownikom Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej przechodzącym na emeryturę w roku 2017. Tak ukazała się książka *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa. Księga pamiątkowa ku czci Tomasza Biedronia*. Podzielona na trzy części tematyczne: *Państwo jako podmiot kreujący bezpieczeństwo; Ekonomia, energia i technologia – zagrożenie i wyzwania; Edukacja dla bezpieczeństwa*. Trzecia książka: *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego, księga pamiątkowa ku czci Jerzego Świecy*, to kolejne szesnaście artykułów, podzielonych na części: *Konflik rosyjsko-ukraiński – konsekwencje geopolityczne, militarne i polityczne*, oraz *Islam, terroryzm, migracja a Europa*. Co istotne w obu książkach ukazały się teksty nie tylko referatów wygłoszonych podczas konferencji, ale również będące pokłosiem nawiązanych kontaktów podczas tego wydarzenia. Co daje również sposobność przypuszczać, że nawiązana współpraca będzie kontynuowana w przyszłości.

Przemysław Mazur

Przemysław Mazur

dr nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.